

Straža v viharju

Izhaja vsak četrtek • Posamezna številka stane Din 1.50
Celoletna naročnina Din 35.— • Čekovni račun: „Straža v viharju“, Ljubljana, št. 16.790

Izdaja: Konzorcij „Straže v viharju“ (A. Tepež) • Urejuje: R. Čuješ
Uredništvo in uprava: Ljubljana, Miklošičeva 5 • Tisk Jugoslovanske tiskarne (K. Čeč)

Ljubljana, 10. marca 1938

Leto IV — Številka 19

Skupnost slovenske družine

Če je kakemu narodu potrebna skupnost, je gotovo potrebna slovenskemu narodu. Če večji narodi vpijejo po skupnosti in le v skupnem nastopu upajo rešiti svoje naloge, koliko bolj je skupnost važna za slovenski narod, ki ima poseben položaj v svetu in v državi, posebne potrebe in tudi — posebne naloge. Močnejšim narodom je večja ali manjša skupnost samo poročstvo večjega ali manjšega uspeha, za slovenski narod je pa to vprašanje obstoja. Naša zgodovina nas uči, da nas vsaka razcepljenost vodi v zaton, kolikor večja in globlja je, toliko hitreje.

Slovenska beseda se bo učinkovito slišala samo takrat, če ves narod eno govori. Slovenske želje bo mogoče uresničevati samo takrat, ako bo vsak, pa prav vsak posameznik na vprašanje: »Kaj je slovenska želja?« enako odgovarjal. Učbenike, v slovenskem jeziku in duhu pisane, bomo dobili samo takrat, ako jih bomo zahtevali vsi enoglasno in si bomo vsi edini v tem, kaj je slovenski jezik in kaj ni, kaj je v slovenskem duhu in kaj ni. Vsako drobljenje te ali katerekoli druge zahteve v razne »smisle«: »v tem smislu da«, »v tem smislu pa ne«, ali: »v toliko da«, »v toliko pa ne«, vsako zahtevo razblini, da ji tisti, na kogar je stavljena, sme ustreči le v tem ali onem smislu, v toliko ali v toliko, pa že lahko reče, da je slovenski zahtevi ugodil in konec je — drobiž, čas pa teče in drobi nas. Kaj je danes slovenska želja? Katero zahtevo moremo postaviti, ne da bi se oglasil od strani kak sufler in jo začel razlagati in prekladati iz ene roke v drugo in jo potem odrobljeno in obrezano oddal naprej? In ko taka zahteva mimo toliko glasnikov slovenstva in toliko neednih zagovornikov naših teženj pride na merodajno mesto, ima že tako nejasno obliko, da je brez posebno zakrknjenega nasprotovanja vredna komaj še za resen predlog. Le skupen in enoten nastop more roditi uspeh. Narod, če je, je enota. Kadar koli se pojavi kak neenoten nastop, vsi takoj vedo, da tu ni nastopil narod in se torej ni treba ne razburjati, ne preveč zanimati.

Prav tako kakor skupnost pa nam je potrebna resnost. Skupnost sama se sploh more graditi samo na resnih željah, na resnih zahtevah, na izvedljivem načrtu. To se pravi: Ves naš položaj je treba premisliti z visokega obzorja, z v daljo uprtim pogledom, pa trdno živiti ostati na realnih tleh, ne se izgubiti v oblake, in potem postaviti našo besedo. To je temelj, drugo pa je, da za tako besedo ves narod kot enota stoji in da se vsako izmikanje, omiljevanje in izpreminjanje posameznikov sme označiti kot protinarodno delo.

Toda nekateri za tako narodno skupnost nimajo nič kaj pravega smisla. Ne morejo ali pa nočejo priti na jasno, kaj narod prav za prav hoče ali česa mu je treba, zato kazijo vsak njegov nastop s tem, da objedajo, raz-

Suženjska svoboda

Svoboda je brez dvoma ena najvažnejših socialnih dobrin. Klic po svobodi spremlja človeštvo v vsej njegovi zgodovini. Ponižani in razžaljeni so se dvigali proti gospodarski, družbeni ali duhovni odvisnosti, ki pa so prav za prav nujno med seboj zvezane. Mnogokrat so bile zahteve po svobodi upravičene in so borbe ter žrtve za svobodo rodile uspehe, toda večkrat je vodila borba za svobodo mimo cilja in preko njega v novo odvisnost in vezanost, ki je bila od prejšnje, če je sploh neupravičena bila, še mnogo hujša in trša.

Človeški duh se je uprl.

Ko se je na pragu novega veka dvignil človek v protestantizmu proti avtoriteti Cerkve, ni tega upiranja več konca. Vsakršnih verskih in nravnih norm se skušajo otresti danes vedno bolj številni moderni pogani, ki še žive, kolikor je dobrega na njih, od tisočletne tradicije krščanske kulture, čeprav jo zavračajo, kakor je zapisal Étienne Lamy: »Ta svet še živi od krščanske kulture kakor koraka popotnik v mraku v svetlobi sonca, ki ga več ne vidi.« Pa tudi mnogi katoličani le tako težko priznavajo Cerkvi in njenemu vodstvu kakršno koli pravico obvezovati in se omejujejo le na skrajne primere, kjer je za nepokorščino že zagroženo izobčenje. Cerkvena cenzura jim je strašilo iz mračnega srednjega veka, ki zatira svobodno udejstvovanje in jih izpostavlja nevarnosti, da jih ne bi nasprotniki za nesvobodne in vezane razglasili. O ta strah pred tem, kaj bodo ljudje rekli, koliko je že škodil tam, kjer bi ga katoličani ne smeli poznati in koliko tam, kjer bi ga morali upoštevati, pa ga ne!

Toda vsi ti, ki so se za lažisvobodo nevezanosti na nraвне norme in verske resnice borili in se bore in vsi, ki se obvez cerkvenega vodstva boje in se jim izmikajo, so pomagali in pomagajo spletati bič, ki bo udaril po njih lastnih hrbtih in po hrbtih nedolžnih. Boreč se proti vezanostim, ki jih postavlja objektivna resnica, ki jo ali spoznava človeška pamet ali jo dobimo iz božjega razodetja, so ustvarili ugodna tla za

lagajo in predlagajo vedno kaj svojega, posebnega in osebnega, namesto da bi se pridružili in podprli. So to večinoma mehki hrbti. Ko je bilo slovenstvo javno zatirano in preganjano, so molče opazovali, kako se drugi zanj bore in jim morda skrivaj, kakor Nikodem, želeli uspehov ali pa so se po nekaj sunkih slovenstvu sovražnega političnega toka pridružili nasprotnikom, sprva z rahlo rdečico sramežljivosti na licih, pozneje pa v topi vdarnosti, da smo pač majhen narod... Ko pa zatiranje mine, pa toliko vedo, kako se je treba boriti. In kako so glasni in navdušeni! Če se jim ne pridružiš, ti vsaj očitajo, da nisi globok, če jim pa nasprotuješ, te pa kratkomalo pro-

popolni subjektivizem,

ko vsak samo svoje trdi in noče priznati nad sabo ničesar. Drugo za drugim so trgali polja človekovega udejstvovanja iz območja nravnih obveznosti: znanost, umetnost vseh vrst, gospodarstvo, javno življenje itd.

In danes?

»Nedotakljiva, svobodna in od prav nikogar odvisna moderna« znanost mora podpirati in »znanstveno« utemeljevati zablude ideologije ter jim hlapčevati, ko so se polastile oblasti v državi.

Svobodna umetnost je »svobodna«, dokler služi političnim ideologijam in patentiranim državotvornim strankam kakor je povedal boljševik Radek: »Pri nas barbarih je samo ob sebi umevno, da prepovedujemo umetnine, najsi bodo še tako krasne, če so škodljive revoluciji.«

Vezanosti na cerkveni indeks mnogi enostavno ne priznavajo, morajo pa se uklanjati vedno obsežnejšim državnim indeksom, pri katerih ni nič posebnega, če je z enim ukazom prepovedanih kar po 6000 knjig.

Nravnih vezi mnogi že dolgo več ne priznavajo, posebno v javnem in poklicnem udejstvovanju ne. Cerkev ovirajo pri njenem poslanstvu kar le morejo, odrivajo jo iz šole, verouk so že iz življenjskega nauka spravili na stopnjo predmeta, ki je še nekaj zadnji preostanek preteklosti (saj veljajo tudi spričevala brez reda iz verouka!), potem pa tožijo, da je mladina podivjana in surova, da narašča kriminaliteta, da se rušijo moderni zakoni, da ni več poštenja, da je vse podkupljivo... Duhove so prebudili in sedaj jih pričinja biti strah pred njimi.

Družba ne prenese kaosa subjektivizma.

Nad vsem tem razpadanjem pa se vedno bolj odločno kaže senca močne roke moderne države, ki ji je pravni pozitivizem dal vso moč, ko naravnemu in pozitivno danemu božjemu nravnemu zakonu ni hotel priznati ob-

vezne moči za vse in za vsakogar. In prihaja, kar priti logično nujno mora. Življenje družbe ne more prenesti kaosa subjektivizma. Ker pa ljudje niso hoteli več priznavati nobenih skupnih in nepremakljivih, vse enako obvezujočih načel, se pač v tej mešanici in prerivanju porajajo skupine, ki se odločijo, da hočejo svojo zamisel — pa naj je še tako bedasta, saj v subjektivizmu ni mogoče reči, kaj je pametno in kaj ni — brezpogojno uveljaviti. Demokracijski spori in prepiri jim redno prevzem oblasti olajšujejo. Za vse drugo je potem že po državnem aparatu preskrbljeno. Kajti novi bog — totalitarna država — hoče bolj in bolj obvladovati vse človekovo udejstvovanje in celo njegovo mišljenje do najbolj osebnih zadev. Kmalu bomo jedli le, kar nam bo Država predpisala, stanovali, kjer nam bo Država stanovanje odkazala, mislili, kar nam bo Država predpisala ali vsaj odobrila itd. Država pa bo edino zveličavna Stranka državotvornih elementov in Stranka bo Vodja sam ali morda še klika poleg njega, ki pa se bo med seboj za mesto Vodje klala. Konca ni videti drugega kakor polom.

Kam plovemo?

Zgleda, da se mrak okrog nas vse bolj v temo zgoščuje. Zakladnica tradicije krščanske kulture se vse bolj izpraznjuje in njenega vpliva je čutiti vedno manj.

Toda v svetu vstaja tudi nov rod, ki hoče preko vseh ozirrov na ljudi zopet nazaj k pravemu viru življenja in k pravi svobodi otrok božjih, ki so prav zato, ker svojo svobodo naslanjajo na nravnost, vero ter cerkveno vodstvo, resnično svobodni in morejo postati nositelji boljše in pravičnejše ureditve družbenega življenja.

Dal Bog, da nam sine zarja novega dne, preden nas bo zagnila temna noč Državne samovolje, ki je le zadnja posledica borbe za nepravo svobodo, ki vodi v suženjstvo.

vsakim, tudi na tihem zavednim, te kar zgoreš. Po vsem obnašanju teh najbolj spočitih narodnih moči pa je videti, da ne marajo pomnožiti ali podpreti tisti narod, ki je Živkoviču kljuboval in v tistem duhu, ampak delajo nekega svojega in se proglašajo za njegove zastopnike, celoten narod pa gledajo po strani in mu očitajo, da se doslej sploh ni prav boril, da se ni prav upiral, da je za vsako borbo treba vodstva, zato pa da so oni kakor nalašč, saj so se pa tudi pripravljali na to, naj torej narod samemu sebi pripiše, če ga bo kdaj usoda tepla, ker ne posluša njihovega glasu. Tako lepo govore, da bi jim človek že iz usmiljenja rad ustregel, da bi zapustil narod in šel

Mladinska gibanja na Zapadu

Program žosistov.

JOC je predvsem zaslovel po metodi in dal v tem pogledu vsem drugim mladinskim gibanjem jasni smernice. JOC hoče svoje člane naučiti spoznavati, soditi in hoteti. Prav zato je žosistična pedagogika skrajno aktivna in stvarna. Hoče, da bodi konec pasivnemu poslušanju predavanj.

Žosist se v organizaciji nauči stvarno gledati na svoje delavsko življenje z vseh vidikov. Žosist mora opazovati in zbirati konkretne dogodke, ki pojasnjujejo resnični položaj delavske mladine in njegovo lastno odgovornost. S svojimi tovariši bo v kroških spoznaval položaj, skušal najti njegove vzroke in njegovo nasprotovanje božjim načrtom, pojasnjenim v evangeliju in nauku Cerkve. Takoj tudi skupno iščejo sredstva za individualno ali skupno akcijo, kako položaj urediti. Voír, juger, agir, videti, soditi, storiti, to se imenuje žosistična *enquête*, ki je temelj vsem dosedanjim in nadaljnjim uspehom. Poleg tega JOC zahteva, da se kolikor mogoče veliko članov aktivno udeležuje dela in da jih kar največ sodeluje pri propagandi in vodstvu. Ako je nekdo v začetku samo na periferiji gibanja, ga vsa vzgoja nujno vodi vedno bolj v središče, kjer kot voditelj in borec prevzema vedno več dela.

Za vse to pa je nujno potrebna organizacija, in sicer primerna njihovi starosti, stanu, mentaliteti, organizacija, v kateri sami sodelujejo pri lastni vzgoji in se polagoma naučijo požrtvovalnosti, širokosrčnosti in bratškega sodelovanja. V njej se naučijo prostovoljno izpolnjevati potrebno disciplino, se uveljavljati pri tovariših, spoznavati dolžnosti in pravice. Pridobijo si pravi pojem o svojem dostojanstvu in vrednosti, pridobijo si konkretno stanovsko zavest, pripravljajo se za bodoče družinske in državljanske dolžnosti, posebno s preučevanjem krščanske morale. V svoji organizaciji najdejo tudi sebi primerno zabavo. Cela organizacija delavske mladine s svojimi tajništvii, društvenimi dvoranami, pisarnami za poklicno orientacijo, strokovnimi odseki, izobraževalnimi krožki, časopisi, znakom, članarino, z odbori in kongresi ustvarja mentaliteto, idejno strujo, vpliva na domišljijo, vzbuja tekmovanje in ustvarja v delavski masi ozračje, ki rodi v mladini več zaupanja in poguma ter čutijo več podpore, razumevanja, ljubezni. Pri tem delu jih podpira polno različnih sredstev: sestanki, seje, družinski večeri, ljudske prireditve, študijski krožki, študijski dnevi, duhovne obnove, študijski tedni, duhovne vaje, časopisi (posebni za člane, za prežosiste, voditelje, bolnike), publikacije itd.

v njihovo sekto »boljših narodnjakov«. Ko so prišli iz mišjih lukenj, vedo toliko povedati, kako vse drugače bi moralo biti po slovenskem svetu, zlasti pa, da bi moralo vodstvo biti drugo. Vodstvo bi moralo biti natančno tako, kakor so oni. Kadar pa zapiha nekoliko ostrejša sapa, pa spet smuknejo nazaj, vsak s svojim izgovorom pod pazduho, za slovo pa še poudarijo zahtevo, da mora »preprosto ljudstvo« prav sedaj pokazati svojo zavednost. Danes celo izdajstvo očita tistim, ki so jim povedali, da že lahko pridejo ven iz svojih skrivališč; ali z drugo besedo: žagajo si vejo, na kateri sede in golčijo svojo modrost. Danes, ko Slovenci kolikor toliko odločamo pri vodstvu države, mislijo, da bi bila največja zmaga, če bi si priborili vse pravice opozicije, kadar pa je ves narod v opoziciji, se pa obnašajo kot »neprenapeti« pristaši vlade. Če je narod zastopan v vladi, taki narodnjaki ne vedo, kaj naj z oblastjo počnejo; v opoziciji pa sanjarijo o državi od Urala do Triglava, ki bo čisto »naša« in ki nam jo bodo »dali«... Ljudje, ki nimajo nobenega smisla za narodno skupnost, niti za resno borbo.

Najprej pa se seveda zaletijo v katolicizem. Na vse kriplje uče, kako mora biti narod na

JOC po takem velikanskem delu v resnici mora pomeniti mlado, nepremagljivo silo. In jo res pomeni. 100.000 francoskih žosistov je navzočih vsak dan v tovarnah, delavnicah, pisarnah, zdraviliščih, na cestah in drugod, vsak hip razširja svoj vpliv. Njih vpliv je trajen, ker temelji na resnici, ker ga vodi poznanje človeškega srca ter duševne in telesne bede delavskega sveta. JOC hoče prekvasiti maso. Noče masi odvzeti le nekaj posameznikov, pač pa hoče preobraziti vso maso. Le krščanstvo more res preobraziti delavske razmere in spremeniti jih bodo le krščanski delavci, nov rod za novo dobo.

Gibanje je tako veliko, pravilno in globoko, da ga danes uvaja že 14 držav.

Žosizem se širi.

Toda vsa teorija o žosizmu nam postane razumljiva in znosna, ako jo vidimo realizirano na živih ljudeh. To so v resnici novi ljudje, ki so neustrašeni apostoli, toda sami najprej globoko verni in čisto nadnaravni. Njihovo delavsko življenje in delo v žosistični organizaciji zahteva toliko žrtve, da sami priznavajo, da bi jih ne mogli nositi, če ne bi čim bližje prišli Kristusu v premišljevanju, pogostem obhajilu, stalni zvezi z duhovnimi voditelji. Organizacija od njih zahteva mnogo truda, toda čudovito radi ji ga posvetijo, ker so za svojo stvar navdušeni in ker vedo, da je vse to delo nujno. Duh te organizacije je duh ljubezni do človeka, do vseh, toda predvsem do tistih svojega stanu. Zanimivo je, da žosist postane lahko celo delavec, ki ne živi več po svoji veri, ali prav s tem, da ga pridobe za žosizem, ga hočejo privedi zopet h Kristusu. Njihovo načelo ni: najprej deliti in izključevati, njihovo načelo je najprej ljubiti, ljubiti do popolne žrtve samega sebe. Duh ljubezni, tiste, ki nikogar ne izključuje, ampak vse išče, vsem postaja vse, da vse pridobi za Kristusa, to je bistveni znak žosizma. Po zgledu tega gibanja so začela v Belgiji nekoliko pozneje delovati druga bistveno enaka gibanja kot na primer mladinsko gibanje med študenti JEC, med podeželsko mladino JAC, med meščansko mladino JIC, med akademsko mladino JUC. Poleg teh organizacij za fante imajo razporedene tudi organizacije za ženske, katerih samih je sedaj že 100.000. Bistveno ista gibanja so se iz Belgije razširila v Francijo, kjer jih proslavljajo kot upanje nove dobe in prehajajo že tudi v Holandijo. Različne med temi organizacijami so pač stanovske razmere, metode in organizacijska sredstva so pa ista. Isti je tudi duh aktivne, vse obsegajoče in vse rešujoče ljubezni.

vsega svojega duha ponosen, sami pa si ne upajo biti ponosni na katolicizem, od katerega imamo vse naše kulturno obeležje. Tako se zgodi, da govore o najvažnejših in najglobljih vprašanjih slovenskega naroda, o katolicizmu, ki je naša največja moč, pa molče, kakor da bi bil slovenski narod neka slovensko govoreča masa, ki si je vtepla v glavo, da hoče imeti cesto Ljubljana-Sušak in poglobljen kolodvor. Majhni so taki ljudje, ki se učeno prepirajo o duši posameznika, dušo naroda pa prezro. Zato pa taki ljudje ne morejo ustvariti nobene skupnosti, ampak že podane skupnosti razjedajo. Taki ljudje so nesreča v narodu, zlasti v takem, kakor smo mi. Zato pa je dolžnost posebno mlajšega rodu, da v narod zanese eno misel: Da je narodna enotnost samo ena, ne Petrova, ne Pavlova, ampak narodna in da je narodna le tista enotnost, ki je do sleherne žilice zvesta celotnemu narodnemu duhu z vsem njegovim verskim pojmovanjem in nastrojenjem. Vse drugo je sektarstvo, ki drobi tisto skupnost, brez katere narod še povedati ne more, da je. Stražarji pa bodimo celi Slovenci, ne da bi bili v zadregi, ker je tudi zaradi tega treba biti katoliški.

Vsa ta specializirana gibanja nosijo vse znake Katoliške akcije, ki mora biti organiziran apostolat laikov pod vodstvom Cerkve. Res cerkvena pa so ta gibanja v najlepšem pomenu besede: svojo Cerkev ljubijo, spoštujejo, jo ubogajo in z njo žive kakor vsa katoliška gibanja morajo. V tem oziru se posebno odlikujejo podobna, dasi ne še tako zelo specializirana mladinska gibanja v katoliškem delu Holadske, ki temelji na marjanskem in evharističnem življenju. Zanimivo pa je, kako si glede mladinskih gibanj ravno sedaj Belgija in Holandska med seboj pomagata. Holandska je po Mariji in sv. Evharistiji svoji mladini znala ohraniti duha edinosti in globokosti, Belgija pa je s specializacijo, do konca izvedeno organizacijo znala dati svoji mladini aktualnost in iniciativnost, ki jo ima mladina v Holandiji premalo. Tako prav sedaj druga od druge jemljeta, kar jima manjka, kar bo mladinskim gibanjem na zapadu še v posebno korist in blagoslov.

Bavbav!

Pa prav pravi! Odkrilo ga je hvala Bogu še pravočasno Dejanje v 2. številki. Pa kakšen je? Le čujte in zgrozite se: Oborožen je s kazuistikom, teološkimi finesami in jurisprudenco! Čaka noč in dan, da kot iz zasede plane na napake sokristjanov, da jih ovaja cerkveni in posvetni gosposki. Torej pravi denunciant po poklicu. Posebno hud je na »vsako novo dejanje«, ki ni dobilo prej »imprimatur« in pristaneke njegove tajne oligarhije. Osebo tveganje ima za izdajstvo. Vsako samostojnost in izvirnost zatira s politično-verskim pritiskom, le pomislite! Temu bavbavu se sprožijo ob vsakem svobodnejšem članku take reakcije. Za človeške slabosti nima nobenega plemenitega mišljenja, iz srednjega veka, pa si je naročil inkvizicijsko razpoloženje. Duhovne avtonomije prezira in svoje prenagljene mehanične rešitve suvereno razteza na vsa področja človeškega duha. O strokovnih potežkočah nima pojma, razraste se do napuha in pravi, da je v posesti največje resnice.

Toda ta nepridiprav hoče vzgajati zgolj za organizacijsko življenje, govori neprenehoma o disciplini, se zabarikadira v verskopolično trdnjavo, se ogreva za kolektivne verske akcije (recimo za skupne procesije in maše) in manifestacije, toda za samostojno osebo versko življenje je negoden. Pred problemi življenja stoji kot nerodnej in nevednej, da še več: Krščanske socialiste, ki se skušajo znajti v svoji časovni nalogi, smeši in jih napada. Sam živi krščansko le iz strahu, sramu, odvisnosti in navade, recimo v kakih zavodih ali društvih, kjer dobi podporo. Kakih pobud za življenjski engagement in za gradnjo novega krščanskega sveta ne pozna in ne daje. Zanaša se zgolj na otroški katekizem, sentimentalne verske mesečnike (kakor Glasnik presvetega Srca), na disciplinirane organizacije in klerikalno politiko, zato seveda ne dojema celotnega smisla krščanskega življenja in je pretresljivo negotov v življenjski resničnosti ter ne najde zveze z življenjem (recimo s špansko revolucijo ali s kitajsko-japonsko vojno, ker ne vidi japonskega imperializma)! Načelno je udaren, osebno je nedejaven. Na svet gleda napačno. Misli, da kristjanom manjka jasnosti, medtem ko imajo dosti jasnosti in vsebinskega znanja. Govori o organiziranem brezboštvu, ko vendar nasprotniki ne napadajo več krščanskih resnic kakor prej.

Goji samo abstraktno, razumarsko krščanstvo, dušo in duha je odrinil v stran. Udaja se na eni strani nepoduhovljenemu aktivizmu (vnanjemu šumnemu demonstrativ. delu), na drugi strani svetobežnemu mističizmu, recimo duhovnim vajam. Zjutraj, ko se prebudi, takoj govori o načelih, pri kosilu se tako daleč spozabi, da trdi, da je načelna oblika verske vsebine potrebna za osebno življenje, in zvečer, preden zaspi še zašepče v zrak: človek je človek po načelih, pod blazino pa položi knjigo o načelih.

Beseda o postu

Vsaka človeška narava je po izvirnem grehu ranjena. To se javlja v neskladnosti, ki jo človek občuti v samem sebi. Boljši človek se bori proti slabšemu v sebi. Poželenje mesa nasprotuje postavi duha. A k zmagi duha pripomore le premagovanje in zatajevanje. Svetniki so v naših očeh veliki zato, ker so bili tako veliki v premagovanju. S premagovanjem so odstranili vse ovire, ki nasprotujejo oblikovalni moči milosti, ki napravi iz človeka svetnika. Pa tudi povprečen kristjan ne more biti brez premagovanja.

Današnji moderni človek ni brez smisla za premagovanje. Le da ga mnogokrat porablja v popolnoma drugačne namene. Poznamo velika modna ali športna premagovanja, filmska ali rekorderska zatajevanja, le za pravno in versko premagovanje najdemo včasih tako malo smisla. A tudi tu velja: Le eno je potrebno!

Cerkev skrbi s svojo vzgojno modrostjo v cerkvenem letu, da nam privzgoji smisel za premagovanje. Nalaga nam post. Mnogi kristjani občutijo post kot nekaj silno neprijetnega. Nekateri bi radi tako živeli, da se ja ne bi nikdar poznalo, da Bog od njih zahteva tudi žrtve in odpovedi. To so tisti, ki bi sicer radi Bogu nekaj dali, a tako, da ja sami pri tem ne bi ničesar utrpeli. Tako pojmovanje posta more sicer po črki postati ustreči, a duha posta gotovo ne obseže. Vse božje zahteve apelirajo končno na naš smisel za premagovanje. In če ga nimamo, bo vedno hotel zmagati v nas najprej človek, ne Bog. In kolikokrat prav nižji človek v nas!

Za naše krščansko življenje je post koristen prav za prav takrat, kadar njegovo izpolnjevanje čutimo. Duh posta je vzgoja k samopremagovanju. To je vzgoja kristjana: Da ne zmaguje nižji človek v nas, ampak da ima oblast višji človek in končno niti ne višji človek, ampak Bog, ki poziva: Kdor hoče za menoj hoditi, naj zatajuje samega sebe! Zdi se, da današnji časi nagibajo k besednemu krščanstvu. Pred Bogom je brez vrednosti. Bodimo oršilci besede!

To veliko in senzacionalno odkritje je v današnjih dneh epohalnega pomena. Znanost, umetnost, versko življenje, avtonomnost in svoboda človeka, njegovo dostojanstvo, narodna kultura, vse je ogroženo od njega. Saj pa ima tudi svoje zgodovinske vzporednike. Farizeji za dobo Kristusa so prav čedni predniki, za njimi srednjeveški inkvizitorji, denuncianti in pretirani zeloti vseh časov, morda prav zadnji bi bili integralisti, s katerimi bi se dal naš bavbav primerjati.

Toda nekaj je Dejanje prezrlo. Mi smo namreč tega bavbava slekli do nagega in kaj smo našli? Na golem telesu je nosil črno srajco: fašist je! — in s tem je že vse povedano. Zato slovesno zagotavljamo »Dejanje«, da ga hočemo v tej plemeniti obrambi slovenske kulture proti takim mračnjakom z vso odločnostjo podpirati. V tem viharju pa hočemo res stati na straži.

★

Pravi odgovor.

V neki italijanski vasi je bil misijon. Mladenci one vasi pridejo v hudi vročini v krčmo v neki sosedni vasi. Gostilničar prinese vino in jih vpraša: »Ali nimate pri vas morda misijon?«

»Da,« mu vsi krepko odgovore.
»Potem ste bili gotovo pri spovedi. Ali se vi, mladi možje, tega ne sramujete?«
Mladenci ga pogledajo, eden pa reče:
»Gospod, ali prodajate vi vaše vino tako drago? Mi mislimo, da stane le naš denar, ne pa tudi naših verskih čustev! Tovariši, pustite vino! V naslednji gostilni bomo pili cenejše vino, čeprav bi bilo trikrat dražje!«

Oblike in problematika načrtnega gospodarstva

(Glavne misli iz predavanj g. prof. dr. Bilimoviča v zimskem semestru.)

Ideja načrtnega gospodarstva, ki se okrepi zlasti v letih gospodarske krize, je postala ena izmed važnih idej narodnega gospodarstva in je že cela vrsta držav, kjer ga v bolj ali manj dosledni obliki izvajajo.

Organizacijske oblike gospodarstva in družbe.

Če pogledamo organizacijska načela, po katerih je organizirano gospodarstvo, vidimo, da odgovarja v zgrajenosti družbe zasebnemu ali prometnemu gospodarstvu, kjer prevladuje osebni interes in se vrši menjava s pomočjo tržnega mehanizma, sistem ljudi (skupina drugih drugega navezanih in učinkujočih ljudi), do čim odgovarja skupnemu ali avtoritarnemu gospodarstvu, kjer prevladujejo koristi javne blaginje, ki jo pa more vodstvo seveda tudi samovoljno določati, edinstvo ljudi (skupina medsebojno zvezanih ljudi z vodilnim središčem, z enotno voljo).

Tako vidimo, da se nam pokažeta kot skrajnosti popolnoma individualizirano gospodarstvo in na drugi strani popolnoma socializirano ali komunistično gospodarstvo. Med obema oblikama je možno vse polne vmesnih oblik.

Država in gospodarstvo.

Državna oblast je zavzemala do gospodarstva v zgodovini različno stališče. Danes so že vse države opustile načelo nevmešavanja v gospodarstvo, vendar pa izvajajo svoje poseganje v gospodarstvo v različni meri in pod različnimi vidiki.

Z gospodarsko politiko vplivajo na proizvodnjo, da se poveča in izboljša, skrbje, da industrijske države ne zanemarjajo kmetijstva, izdajajo norme za posamezne panoge itd.

S socialno politiko skušajo doseči pravičnejšo razdelitev imovine ali pa donosov imovine.

V finančnem gospodarstvu, kolikor država sama gospodari, se ravna po načelu odplatnosti, kolikor pa izvaja prisilno gospodarstvo, ko nalaga davke in upravlja monopole, priznava le splošno odplatnost.

Če država socializira ali nacionalizira celotno gospodarstvo, ga more voditi ali po kapitalističnih načelih in dobimo obliko državnega kapitalizma, ali po socialističnih načelih in dobimo socializirano gospodarstvo (kjer so podzavljena vsa proizvodna sredstva) ali pa, če je socializirano ne samo pridobitno, ampak tudi potrošno gospodarstvo, komunistično gospodarstvo.

Pravni pogoji gospodarstva.

Ni dvoma, da prave vpliva na gospodarstvo (in seveda tudi narobe). Pravna pogoja, ki omogočata liberalistično gospodarstvo, sta načeli osebne svobode in zasebne lastnine.

Ustanova zasebne lastnine prinaša mnogo ugodnosti: pridobitna sredstva se izkoriščajo kar najbolj. Ker pa so dobrine omejene in potrebe človeštva neomejene, je kar najbolj močno izkoriščanje pridobitnih sredstev obenem sredstvo, da dosežemo kar se da veliko zadovoljitev človeških potreb. Pridobitna sredstva je mogoče tako izkoriščati brez nasilja in najden je način mirne porazdelitve relativno redkih gospodarskih dobrin, posebno še pridobitnih sredstev. Ustanova zasebne lastnine pa prinaša tudi neugodnosti: povzroča neenakost gmotnega položaja, kar povzroča in povečuje nasprotja med socialnimi sloji.

Če je zasebna lastnina neomejena, lahko slabe strani nadvladajo njene ugodnosti, če pa je popolnoma omejena, izginejo vse njene koristi. Zato je najboljša ureditev ona, ki zasebno lastnino ohranja, toda jo ureja. Dejansko je lastnina danes že nekoliko omejena po izvršenih socializacijah, združena imovina je po

svoji gospodarski vsebini do neke mere socializirana lastnina, omejujejo jo prisilne razlastitve (agrarne reforme), socialna in finančna politika države itd.

Poskusi povojnih let.

Že v gospodarstvu samem so se javile razne vezanosti: monopolne zveze na strani podjetnikov in pozneje tudi delavcev (strok. organizacije); zadruge. Vezanost pa je začela vnašati v gospodarstvo predvsem država. Kritike kapitalističnega gospodarstva so bile vedno glasnejše in številnejše. In tako je po vojni cela vrsta držav začela izvajati v večji ali manjši meri načrtno gospodarstvo: SSSR, Belgija, Švica, Nemčija, Italija, USA, mnogo manj Anglija (oprta na zadruge), CSR (kmetijstvo), Jugoslavija (posamezni ukrepi: vezanost zunanje politike, valutna in devizna politika, kreditna, bančna politika, javna dela itd.).

Kaj je načrtno gospodarstvo.

Izraz načrtno gospodarstvo uporabljamo za najrazličnejše oblike, zato mora biti naša označitev načrtnega gospodarstva široka dovolj, da bo vse oblike zajela. Načrtno gospodarstvo je socializirano ali vsaj na regulaciji zasebne lastnine temelječe narodno gospodarstvo, čigar vse ali vsaj glavne panoge so popolnoma ali vsaj v glavnih elementih regulirane od države ali od korporacij po enotnem, na bolj ali manj dolge dobo preračunanem načrtu, ki zasleduje splošne narodno gospodarske namene.

Dobre in slabe strani.

Če se načrtno gospodarstvo idealno izvaja, se v njem upoštevajo koristi celote, kar se pri individualističnem gospodarstvu izrecno ne upošteva.

Preprečuje se izkoriščanje, ker ima načrtno gospodarstvo prav ta namen, da prepreči izkoriščanje.

Gospodarstvo se uravnovesi in konjunktura valovanja, ki jih označujejo gospodarski vzgon, napetost in depresija, odpadejo.

Slabe strani načrtnega gospodarstva pa so:

Socialne neenakosti tudi načrtno gospodarstvo ne odpravlja. Nujno je zvezano z večjo ali manjšo omejitvijo svobode in samovoljnostjo vodilnih organov. Poveča se politična odvisnost, ker se s povečano gospodarsko odvisnostjo veča tudi politična odvisnost. Ustvari se odvisnost ne sicer enega razreda od drugega, ampak odvisnost vseh od gospodarskih uradnikov. V skrajni obliki je odpravljena zasebna iniciativa. Neposrednega interesa nima nihče več razen morda gospodarski uradniki — vsi drugi so najemniki. Konjunktura valovanja nadomestijo strukturna valovanja, ko odločujoča skupina spreminja načela, na katerih je bil zgrajen gospodarski načrt. Izgubljen je tudi merilo racionalnosti gospodarstva, ki ga zamenja princip tehnične dovršenosti (furor technicus), ki pa ne odgovarja vedno racionalnosti.

Tako nam je nakazana pot v bodočnost: izogibati se je treba skrajnosti individualističnega, pa tudi popolnoma vezanega gospodarstva in skušati vedno ustvarjati ono obliko gospodarstva med obema skrajnostima, ki si prizadeva nuditi koristi obeh oblik in se izogniti slabim stranem obeh skrajnosti.

Največji angleški dnevnik Sunday-Express je začel kot podlistek priobčevati sv. pismo, česar si je velik del njegovih čitateljev želel.

Univerza sv. Alberta Vel. v Salzburgu

Zamisel katoliške univerze za vse nemške katoličane prehaja z dneva v dan bolj v uresničenje. Ne samo, da bi si prizadevali za njo le posamezniki, ampak tudi vsi avstrijski škofje ter sv. Stolica podpirajo to delo, mu dajejo svojo avtoriteto in papež Pij XI. je izrecno poudaril, da hoče Bog katoliško univerzo za nemške katoličane prav sedaj v naših dneh za naše težave in potrebe. Ta katoliška univerza naj prav v času, ko v nemški državi katolicizem na rafiniran način preganjajo, v delovanju onemogočajo in ga, kjerkoli se pojavi, brezobzirno zatirajo, goji in razvija katoliško nemško kulturo in naj ustavi materialistično poplavo pretiranega rasizma.

Denarne zbirke, ki so nujna podlaga tudi tako odlično duhovnemu delovanju, v zadnjih letih zelo naraščajo, posebno odkar so škofje uvedli posebno univerzitetno nedeljo, ko po vsej Avstriji zbirajo za katoliško univerzo. Znatni so tudi prispevki katoliškega univerzitetnega društva in pa darovi posameznikov. Tudi deželne vlade so začele znatno podpirati prizadevanja za kat. univerzo. Niževavstirska deželna vlada se je n. pr. zavezala, da bo z letnim prispevkom 20.000 šilingov vzdrževala »Dolfusov institut za proučevanje gospodarstva«.

Posebno komisijo, ki vodi vse priprave za univerzo, so imenovali avstrijski škofje in ji predseduje znani znanstvenik univ. profesor dr. Wilhelm Schmidt. Razen tega, da zbira denarna sredstva in podobno, je pripravila tudi pravila za univerzo in načrt za znanstveno ter vzgojno delo. Načrti imajo z manjšimi spremembami formalnega značaja tudi že privoljenje rimske kongregacije za študije. Univerza bo popolnoma samostojna in se bo sama upravljala. Želja sv. stolice je, da bi resnost in strogo študija na tej novi univerzi nikakor ne zaostajala za drugimi katoliškimi univerzami. Priznana ji bo tudi pravica javnosti in bo imela iste pravice kot državne univerze. Pridružila se ji bo sedanja že obstoječa samostojna državna teološka fakulteta.

Sicer pa obsega načrt osem skupin: 1. filozofija, psihologija, pedagogika; 2. zgodovina in zemljepis; 3. klasična filologija in literatura; 4. indogermanistika in germanistika; 5. romanistika in anglistika; 6. etnologija in narodopisje, prazgodovina in antropologija; 7. biologija in nauk o dedovanju; 8. sociologija in ekonomija.

Za vsako stroko je predvidenih določeno število profesorjev in privatnih docentov ter eden ali dva instituta z asistentom.

Ustanovili bodo novo katoliško univerzo v čast sv. Trojice, za zaščitnika pa so ji izbrali sv. Alberta Velikega.

Velik je naš čas

Ob 16. obletnici papeževega kronanja prinašajo »Münchener Katholische Kirchenzeitung« izjavo Pija XI., ki jo je dal v neki avdienci l. 1936.

»Boga hvalim vsak dan, da me ohranja pri življenju prav v tej dobi. Ta tako globoka in splošna kriza je edinstvena v svetovni zgodovini. Vsakdo, ki mu je dano, da je priča tej veličastni drami, mora biti ponosen, a na določen način mora biti tudi reševalec. Dobro in zlo vodita med seboj gigantski dvoboj. V taki dobi ne sme nihče ostati nevtralen. Jaz pa sem uverjen, da bo naša Cerkev iz tega strašnega previranja izšla še lepša in da bo potrebam našega časa še bolj odgovarjala.«

I v e r i

V zimskem semestru je bilo vpisanih na slovenski univerzi 1873 slušateljev in slušateljic, med temi 10 izrednih. Po posameznih fakultetah: na filozofski 444 (3 izredni, 216 slušateljic) na pravni 659 (2 izredna, 86 slušateljic), na medicinski 164 (28 slušateljic), na tehniški 416 (16 slušateljic) in na teološki 190 slušateljic. V poletnem semestru 1936-37 je bilo vpisanih samo 1668 slušateljev in slušateljic.

20. februarja so novega kardinala Herme-negilda Pelegrinettija uvedli slovesno v njegovo titularno cerkev sv. Lovrenca v Rimu.

Katoliška dijaška mladina je na Portugalskem organizirala socialno leto. V tem letu hoče razširiti temeljna načela Cerkev o ureditvi družbe po vsej deželi. Prirejala bo za to posebna predavanja in tečaje. Pokroviteljstvo je prevzel kardinal in patriarh v Lissabonu.

V škofijskem listu škofije Trevigi (v Zgor. Italiji) so škofje objavili poziv vernikom, naj odslej vsako leto v nedeljo v osmini praznika Brezmadežnega spočetja javno zaobljubijo: »Obsojam kletev, kvantanje in kinopredstave, ki nasprotujejo dobrim šegam, katoliškemu nauku in socialnemu redu. Obljubljam, da ne bom klet, ne nespodobno govoril, ne obiskal nobene nenravne predstave v kinu in se bom po tem ravnal. Pomagal bom, da se ustvari v javnosti zavest o nevarnosti omenjenega zla, da bom s tem oviral njegovo razširjanje — v blagor duš in krščanskega ljudstva.«

Socialni rak v Švici. — Odkar so v Švici z zakonom dovolili razporoko, njih število vedno bolj raste. Medtem, ko je bilo v l. 1886.—1890. 882 razporok in v l. 1896.—1900 1020 razporok, so jih samo v l. 1936. našli 3219. Torej v enem letu štirikrat več kot poprej v 4 letih. Sklenjenih je bilo v l. 1936. 29.633 zakonov, torej pride skoraj na vsakega desetega razporoka. 285 zakonov so razdrli že v prvem letu, 500 pa v drugem letu. 2802 mladoletnih otrok je v l. 1936. izgubilo zaradi razporok pravi dom. Ko so razporoko pred približno 50 leti uvedli, so jo liberalno usmerjeni poveljevali kot sredstvo za popolno osebno svobodo, toda položili so mine pod celico družbe — družino, ki zaradi tega še bolj hira in peša v škodo družbe in države same.

Bodite veseli. 250 italijanskim telefonskim delavcem je papež govoril o važnosti, dobro izrabiti svoj prosti čas. Treba ga je izrabiti za sprostitev, nadaljnjo izobrazbo in pravo veselje. Toda tudi pri veselju in zabavi je treba varovati krščansko dostojnost. Pravo veselje je le tam, kjer morejo biti veseli tudi pravični.

Diplomirani so bili na filozofski fakulteti ljubljanske univerze v februarjem terminu 1938 ti-le kandidati in kandidatice: Bartol Zlata (pedag. skupina); Bernik Bogomila (matematična skupina); Fatur Bogomil (skupina za nar. jezik in književnost); Gosak Cirila (germ. skupina); Levstik Vida (ped. skup.); Novak Anton (ped. sk.); Perz Josip (germ. sk.); Pristovšek Marija (rom. sk.); Rančigaj Danica (rom. sk.); Sluga Jožef (biološka sk.); Sparhakl Stefanija (germ. sk.); Šentjuro Jožefa (ped. sk.); Tominec Franjo (skupina za nar. književnost); Velušček Ciril (sk. za nar. jezik in knjiž.); Voglar Bogomil (germ. sk.); Žitko Ivana (sk. za nar. jezik in knjiž.).

RUŠČINA OBVEZEN JEZIK V REPUBLIKANSKIH ŠPANSKIH ŠOLAH

Dopisnik »Telepresa« v Barceloni poroča, da je 7. februarja 1938. minister prosvete Hernandez predlagal, naj s prihodnjim letom uvedejo v španskih šolah ruščino kot obvezen predmet. Profesorji, ki so določeni za ta pouk, bivajo začasno v Rusiji. Minister se je izrazil, »da se na ta način najlepše izraža tesna zveza med dvema narodoma.«

Za našo univerzo

Z drugim naglasom in občutkom izgovarjamo mi, Slovenci, to besedo kot Francozi ali Nemci ali Italijani, ko govorijo o svojih univerzah. Mi imamo eno in to že dolga, dolga desetletja vroče zahtevano, drugi jih imajo več. Tisti, ki so nam jo v Avstriji s toliko trdovratnostjo odrekli, so nam hoteli s tem povedati, da nas bodo sploh izbrisali iz zemljevida. Slovenci imamo podzvestno vedno občutek, da je univerza pravo jedro naše vitalnosti: to kar je jedro za stanice organizmov. Zato s tako nestrpnostjo čakamo leto za letom na budžet, zato tako skrbno iščemo v budžetu postojanke za našo univerzo, zato smo s tako radostjo pred 2 letoma budžet pozdravili, ko je nam zagotovil prvo univerzitetno stavbo: knjižnico. Prejšnja Avstrija je nagromadila nešteto stavb in palač in institutov na Dunaju, tako da Dunaj danes ne ve kaj početi z njimi. Prevelike so te stavbe za sedanje Avstrijo. Naša država ne sme zabresti v isto zgodovinsko napako. Mi se gotovo veselimo vsakega napredka Belgrada; čas je pa že, da se da zdaj Slovencem to, kar jim je mržnja tujcev v Avstriji sploh odrekala in kar se jim v Jugoslaviji prepočasno podeljuje. Neizmerno koprimo videti pred seboj že vendar enkrat nekaj takega, kar se res lahko imenuje univerza ali univerzitetni institut. Smo sredi proračunske debate: Vsa slovenska akademska mladina in vsa javnost pričakuje, da bo po velikih institutih, ki sta jih dobili belgrajska in zagrebška univerza, letos prišla na vrsto tudi naša univerza. Zlasti se je povečalo to upanje po obisku prosvetnega ministra, ki se je pričel o žalostnem stanju naše univerze. Ne dvomimo, da bi ne bila univerza letos deležna kake vsote, poudariti pa moramo, da manjka toliko poslopij, da je toliko revščine, da bi bilo treba zamujeno precej širokogrudno nagraditi. Vsi predlogi o dograditvi naše univerze, ki jih je stavila univerzitetna uprava in AA., obsegajo vsoto 23 milijonov.

Poznamo, kakšne so težave pri zahtevanju kreditov iz Belgrada, poudarjamo pa, da sta

dve stvari neodložljivi: to je knjižnica in strojni institut.

Čujejo se glasovi, ki vnaprej ugotavljajo, da bo naša univerza spet izigrana.

Prihajajo predvsem iz takih vrst, ki so znane po svojem nasprotstvu do vsake konstruktivne akcije.

Prepričani smo, da se bo knjižnica v kratkem pričela dograjevati, da se bo tudi za strojni institut dobil potreben kredit.

Lani smo dobili proračunsko možnost za kemični institut: samo to obžalujemo, da se na realizaciji tega instituta tako počasi dela. Naj se merodajni činitelji podvzajo, ker moramo slišati očitke. Zakaj ne izrabite dovoljenih kreditov pravočasno? Toda naša misel gre naprej: za strojni in za prirodoslovni institut upamo letos videti nove postojanke v proračunu. Kdo nam more reči, da nismo dosti skromni? Z Belgradom in z Zagrebom se sploh ne moremo primerjati: saj v Ljubljani sploh še nobene dovršene univerzitetne stavbe ni. Manj kot nič res ni mogoče imeti. Dokler je naše stanje tako, imamo vedno občutek: samorasla, samobitna polna slovenska kultura je mnogim trn v peti.

Mrzelov

'Bog v Trbovljah'

Katehet z ljudske šole nam piše:

Neki kritik je napisal, da bo, kdor bere Mrzelove legendarne pravljice z dobro voljo, našel v njih mnogo lepot in pa tudi duha, ki ni nasproten našemu. V njih čuti kritik več vere kakor samo videza zaradi toplote in prisrčnosti religiozne ornamentike.

Prebral sem Mrzelovega Boga v Trbovljah z dobro voljo, pa enakih misli s tem kulturnim kritikom vendarle ne morem biti. Zase sem popolnoma prepričan, da si naše ljudstvo prav nikoli ne predstavlja takega Boga-človeka, kot ga nam je naslikal Mrzel v svojih pravljicah. Naše ljudstvo ima po nauku

Cerkve o Stvarniku kot Bogu ljubezni in pravice vse lepše predstave, kot mu jih pa slika Mrzel. Res, tudi v svetovni literaturi — tudi slovenski — imamo mnogo lepih in dostojnih personifikacij Boga Očeta, ki jih pa z Mrzelovimi ni primerjati. Kljub vsemu poudarjanju Mrzelove umetniške invencije se resnično religiozen človek ob njih ne bo mogel prav nič ogreti. Preje nasprotno! Religiozna snov, ki ne prihaja iz religiozne duše, ne diha prave, čiste religioznosti, čeprav se temu ali onemu zdi umetnina. Take umetnine katoličani odklanjamo! K vernemu občestvu pa se še ne more prištevati tisti, ki piše v svojih literarnih delih Boga z veliko začetnico, temveč oni, ki živi, kakor ga vera uči in spolnjuje božje in cerkvene zapovedi.

Naravnost naivna pa se mi zdi kritikova misel, naj bi »Pravljica o tem, kako je Bog ustvaril svet« bila vredna, da pride v šolske knjige. Tako neresno obdelovanje svetopisemskih zgodb je navadno norčevanje iz sv. pisma, ne pa umetniški navdih. Prav nič ne želim slovenski mladini, da bi se kdaj morala mučiti s tako pesniško iznajdljivostjo. Sicer pa kritik sam ni na jasnem glede vzgojne moči Mrzelovih pravljic, ker pravi ob koncu, da pravljice v celoti morda niso vzgojne. Ali pa je po njegovem mnenju vzgojna samo ona, ki naj pride v šolske knjige?

Moje mnenje je, naj bi kritik svoj zadnji stavek kar korajžno prav v začetku svoje kritike napisal, pa brez »morda«, in z debelim tiskom, pa še s pristavkom, da katoličani takih pravljic prav zaradi tega ne moremo sprejeti, še manj pa priporocati.

Tega v kritiki pogrešamo in zato tudi njo odklanjamo!

Knjige

Naše šolstvo in brezposelni učiteljski in profesorski kandidati. (Izdajatelj: Društvo brezposelnih profesorskih kandidatov, JUU — sekcija za dravsko banovino, Ljubljana 1938.) Navedeni organizaciji sta izdali brošuro o najbolj perečem problemu naših dni: o brezposelnosti profesorskih in učiteljskih kandi-

datov. »Naš namen je seznaniti širšo javnost z našim stanjem in jo zainteresirati za enega izmed najpomembnejših vprašanj v sodobni družbeni in posebej še v naši narodnostni problematiki.« Za uvod služi razprava: »O problemih srednje šole«. — »Šola je po svojem idealnem poslanstvu kulturna ustanova, ki ji je namen in pomen v izobraževanju človeštva, v usposabljanju ljudi za dojemanje kulturnih vrednot, za uravnavanje življenja po njih in v zadnjem bistvu: usposabljanje ljudi za ustvarjalce kulture same.« Naše šole ne kažejo pričakovanih uspehov. Vzrokov temu je več, glavni vzrok pa je pomanjkanje učnih moči: mladine v šolah je vsak dan več, učnih moči pa manj. Sledeči sestavki nam z več grafikoni nazorno prikazujejo vso grozotnost problema brezposelnosti naše mlade inteligence. Zaradi pomanjkanja učiteljskih moči je v naši banovini zaprtih okoli 200 razredov, na drugi strani pa 522 učiteljskih kandidatov že po več let čaka na službo. Položaj srednje šole je prav tako obupen — »danes moremo upravičeno govoriti o katastrofi srednjega šolstva pri nas«. Povsod na srednješolskih zavodih število učencev presega skrajno mejo, določeno po zakonu, profesorji so obremenjeni z neplačanimi nadurami, pouk je skrčen, vse zaradi tega, ker je na zavodih premalo učnih moči. Nasprotno pa čaka 152 diplomiranih filozofov na srednješolsko službo. Rešitev tega problema je le v tem, da odgovorni krogi že enkrat prenehajo s frazami in obljubami ter preidejo na dejanja.

Pojasnilo! Nekateri čitatelji so nezadovoljni s stavkom v članku »Iz popotne torbe« v zadnji številki: »bodo počakali, če se bo morda g. Kocbek ... spravil s Cerkvijo«. Mišljeno je bilo samo to-le. Trditve v članku o Španiji v »Domu in svetu« naj g. prof. Kocbek popravi v zmislu izjave prevz. g. škofa v škofijskem listu in skupnega pastirskega pisma španskih škofov.

Književnost

POTUJOČI CIRKUS.

No, natančno po petnajstih letih šolanja je v dva in dvajsetem letu svojega nado zbujačega življenja Mihajlo M. Danič (ki se je ob svojem času imenoval Maško Danič in ki bi se bil brez dvoma imenoval tudi že Michael Tauntnsch, kakor se je — mimogrede povedano — njegov gospod »otac«, če bi bil nekoliko prej prišel pogledat v to solzno dolino) prilezel na ogled tudi v osmi razred realne gimnazije. Fant je namreč prvo prebavljal dve leti, ker je pač vsak začetek težak, v drugi se je s krdelom instruktorjev in instruktoric prav toliko časa zamudil, s tretjo je imel tudi dve leti opravka, med prvo in drugo malo maturo so mu pa profesorji privoščili v znak priznanja pridnosti eno leto odmora. Seveda vse to ni bilo na isti gimnaziji. Na najmanj štirih zavodih je Danič pregledoval profesorjem obisti in preskušal njih strogoost, na najmanj štirih zavodih je ves učiteljski zbor občudoval njegovo učenost.

V višji je pa še kar vozil. S preseljevanjem kajpada ni prenehal. Pač stara navada. V šesti ga je doletela izredna čast, da je smel pred vojaško komisijo pokazati »kosti svojega rojstva«. To ni majhna stvar! Komisiji je bil fant tako všeč, da so ga v sedmi spet poklicali in ga ob tej priliki povabili na ponoven obisk.

Mihajlo M. Danič, bivši Miško Danič, je bil namreč v liniji izredno podoben Garbovi Greti, ki je zanj tudi sicer bil zelo navdušen in je imel poseben album njenih slik. Bil ji je podoben, pa čeprav je »majka« doma skušala vsak dan spraviti vanj vsaj pol slaščičarne pa celo

mesarijo s pekarno vred. Da, celo med pavzo mu je večkrat prinesla v približno petih trgovinah nabrane dobrote in bila vso pot v skrbeh, če njen »momak« zaradi lakote ni morda že v poslednjih zdihljajih.

Kmalu po začetku šolskega leta se je v osmi drugo uro mučil profesor »Dojenček« z nekakimi elipsami in vneto razlagal, risal in brisal po tabli. Poslušal ga itak ni nihče. Vsak se je skušal po svoje zabavati. Le sem ter tja je kdo pogledal na tablo, ker mu je bilo všeč profesorjevo risanje in brisanje.

V zadnji klopi se je Potujoči cirkus — Mihajlo Danič je zaradi mnogih preseljevanj in gostovanj, živih barev in raznovrstnih nadevkov ter okraskov že v četrti dobil ta častni naslov, ki se ga ni več znebil — pravkar predramil iz »najpopolnejše oblike počivanja«, ki pravi o njej Shakespeare, da je »kopel za utrjene ude in balzam za bolne duše«. Cirkus je sinoči nekoliko pokrokal. Zato mu je mrk na lastnih očeh zelo dobro del. Pri profesorju »Dojenčku« je tako početje vedno uspešno, ker čepi le za katedrom in upa najdelj do table, in ne morda zato, ker bi bil »Dojenček« kak specialist za to vrsto mrka. No, kadar sprašuje, že poskrbe, da vsak zna. Takrat trobi trpinčenemu tovarišu vsak svoje, da revež ne ve, komu bi verjel.

Cirkus je dregnul soseda, naj mu brž javi, za koliko se je premaknilo kolo časa, ker se je njemu potrla. Pa je pozvonilo, še preden je sosed izlekel »čebulo«. Cirkus se je sprva začudil, a se takoj sprijaznil z veseljem dejstvom. Skočil je na noge, vzravnal prsi, ki so bile okinčane z vsemi, po šolah dovoljenimi znaki, si s plemenito gesto naravnal robove hlač, popravljal suknjič, zategnil kravato, si v ogledalcu ogledal frizuro, zaničljivo ošvrknil z očmi goli

vrat in makaronasto oblikovane hlače svoje-ga soseda, sedel, izvlekel klobaso in si začel z njo polniti »prežvekovalno votlino«.

»Cirkus, čestitam,« se mu je približal Nace, a Cirkus je mirno prelagal klobaso s papirja v usta.

»Slišiš, Potujoči cirkus, čestitam! V »Naši rasti« imaš dve pesmi!«

»Pokaži,« je zalučal Cirkus klobaso pod klop in obrisal masne roke ob hlače.

»Preberem pred razredom. Cene mi bo posodil, Našo rast!«

»Pa daj,« je Cirkus zadovoljno spet sedel in se vrnil h klobasi. Nace je poslal Ceneta pred vrata stražit, sam pa zlezal na kateder, se kolikor mogoče resno držal in začel:

»Tovariši! Veselite se z veselimi! Naš veliki tovariš Potujoči cirkus ima v »Naši rasti« dve pesmi. Dovolite, da v imenu vas vseh Cirkusu čestitam.«

»Bravo!« so zatulili v razredu in začeli ploskati. Cirkus se je klanjal na vse strani in mahal z roko, seveda tako, da je pokazal vse prstane. Nace je tovariše komaj pomiril.

»In zdaj naj mi tovariš Cirkus dovoli, da skozi ograjo svojih zob tudi vas seznanim z njegovimi produkti.«

»Mgm!« je s polnimi usti pritrdil Cirkus in Nace je začel:

Mihajlo Danič, Moje srce

Srce vroče
pa klopoče
u prsima mi sem i tja.

Kao zanka
bez prestanka
u mome košu me beza.

»Živio!« so tulili tovariši in Cirkus je kar po taktu zapiral in odpiral usta, ko je spravljal pod streho neprijetno dišečo klobaso.

Nace pa je bral drugo pesem:

Mihajlo Danič, Zima u selu

Vrabac pade sa krova.
Jovo zažene ga u seko.
Mati priteče te nabije oba.

Vrabca poje mačak.
Zec beži...!

»Živio, Cirkusov Pegaz! Ceneta že šepa,« je zakričal nekdo, a prav tisti hip je Cene odprl vrata in povedal, da je Daničeva gospa prišla vprašat, ali ima Mihajlo klobaso s seboj. Cirkus je brž planil okrog vrata, opustil poljube, ki jih sicer ni nikdar pozabil, pograbil zavojčke, ki mu jih je mati prinesla, se vrnil v razred in jih zagnal med tovariše:

»To je vašel!«

Tovariši so zagnali tak halo, da je po hodniku se sprehajajoča profesorica s strahom pogledala v razred in se potem previdno umaknila na drugi konec hodnika: osmošolcev se je bala. Danič pa je bil strašno zadovoljen s tovariši, zlasti pa še s samim seboj kot pesnikom. Razodel je materi svoje veselje in jo prosil, naj mu dovoli, da napravi tovarišem majhno veselje, ko so pa že tako navdušeni zanj. Brž je poklical Naceta, da sta šla k slugu. Tam je pokupil ves kruh, kar ga je še bilo. Dal ga je Nacetu in mu rekel, naj ga razdeli tovarišem, da bodo pomnili, kdaj so Daničevi prvenci zagledali beli dan. Nace se ni branil in tovariši tudi ne. Cirkus in njegova mati sta pa uživala ob pogledu na lačno ljudstvo, ki hlasta za njunimi darovi.

(Dalje prihodnjic.)